

LÆREPLAN I MORSMÅL FOR SPRÅKLIGE MINORITETER

Formål

Læreplanen i morsmål for språklige minoriteter kan brukes både i grunnskolen og innen videregående opplæring. Opplæringen etter denne læreplanen skal sammen med læreplanen i grunnleggende norsk fremme tilpasset opplæring i henhold til gjeldende bestemmelser i Opplæringsloven.

For grunnskolen sier Opplæringsloven § 2-8, første ledd, at: ”Elevar i grunnskolen med anna morsmål enn norsk og samisk har rett til særskild norskopplæring til dei har tilstrekkelig dugleik i norsk til å følge den vanlege opplæringa i skolen. Om nødvendig har slike elevar også rett til morsmålsopplæring, tospråkleg fagopplæring eller begge delar”.

Morsmålsopplæring etter læreplanen i morsmål for språklige minoriteter skal derfor ses i sammenheng med den særskilte norskopplæringen. Opplæringsloven har ingen bestemmelser om en tilsvarende rett for elever innen videregående opplæring, men også elever innen videregående opplæring kan få morsmålsopplæring dersom de har behov for det til de har tilstrekkelig kompetanse til å følge opplæring etter den ordinære læreplanen i norsk.

Det følger av premissene for morsmålsopplæringen at læreplanen i morsmål for språklige minoriteter er en overgangsplan som bare skal nyttes til elevene kan følge opplæring etter den ordinære læreplanen i norsk. Læreplanen er nivåbasert, aldersuavhengig og gjelder for elever med ulik alder og erfaringsbakgrunn. Før opplæringen starter, må det vurderes og tas standpunkt til hvilket nivå i læreplanen opplæringen skal ta utgangspunkt i for den enkelte elev.

Hovedformålet med opplæringen er å styrke elevenes forutsetninger for å beherske det norske språket og derved deres læringsmuligheter gjennom utvikling av grunnleggende lese- og skriveferdigheter, ordforråd og begrepsforståelse på morsmålet.

Interkulturell forståelse og utvikling av språklig selvtillit og trygghet står sentralt i opplæringen. Dette kan bidra til utvikling av en tospråklig identitet og et sammenliknende perspektiv på norsk og morsmål. Opplæringen skal videre bidra til utvikling av gode læringsstrategier og innsikt i egen språklæring.

I de tilfeller der morsmålet ikke er et skriftspråk, kan det likevel brukes som støtte for lese- og skriveopplæring på norsk.

Struktur

Læreplan i morsmål for språklige minoriteter er en aldersuavhengig og nivåbasert plan. Kompetansemålene er beskrevet for tre nivåer og er for en stor del basert på det europeiske rammeverket for språklæring (Common European Framework of Reference for Languages), som beskriver og definerer seks ulike språknivåer fra begynnernivå (A1) til avansert nivå (C2) og hvilke ferdigheter og språkkunnskaper som knyttes til hvert av nivåene.

Læreplanen i morsmål for språklige minoriteter er strukturert i fire hovedområder. Det er formulert kompetansemål innenfor hvert av hovedområdene. Bortsett fra hovedområdet *Språk og kultur* er hovedområdene *Lytte og tale*, *Lese og skrive* og *Språklæring* for en stor del utarbeidet med utgangspunkt i de tre første nivåene i det europeiske rammeverket (A1, A2 og B1).

Hovedområdene utfyller hverandre og må ses i sammenheng. Elever som følger denne planen, kan være på ulike nivåer når de begynner opplæringen og kan bruke ulik tid på å nå kompetansemålene avhengig av hvilke forkunnskaper de har i eget morsmål.

Hovedområder

Oversikt over hovedområdene

Hovedområder			
Lytte og tale	Lese og skrive	Språklæring	Språk og kultur
nivå 1	nivå 1	nivå 1	nivå 1
nivå 2	nivå 2	nivå 2	nivå 2
nivå 3	nivå 3	nivå 3	nivå 3

Lytte og tale

Hovedområdet *lytte og tale* dreier seg om muntlig kommunikasjon på morsmålet. Det vil si å bruke språket muntlig i forskjellige situasjoner og i arbeid med ulike emner. Sentralt i hovedområdet er utvikling av begreper og ordforråd.

Lese og skrive

Hovedområdet *lese og skrive* dreier seg om å utvikle lese- og skrivekompetanse. I tillegg omfatter hovedområdet tekstforståelse og tekstproduksjon innen ulike sjangere. Arbeid med litterære, faglige og sammensatte tekster på morsmålet inngår også i dette hovedområdet. Leselyst og opplevelse av litterære tekster står sentralt.

Språklæring

Hovedområdet *språklæring* omfatter kunnskap om eget morsmål og innsikt i egen språklæring. Hovedområdet dreier seg om å kjenne språket som system og å kunne velge strategier og arbeidsmåter som er hensiktsmessige i språkinnlæringen. Et sammenlignende perspektiv på eget morsmål og norsk inngår i hovedområdet.

Språk og kultur

Hovedområdet *språk og kultur* dreier seg om å se språk og litteratur i et historisk og internasjonalt perspektiv. I dette hovedområdet inngår også bevissthet om hensiktsmessig språkbruk i ulike sosiale sammenhenger.

Grunnleggende ferdigheter

Grunnleggende ferdigheter er integrert i kompetansemålene der de bidrar til utvikling av og er en del av fagkompetansen. I morsmål forstås grunnleggende ferdigheter slik:

Å kunne uttrykke seg muntlig og skriftlig i morsmål innebærer å bruke språket på ulike måter i varierte sammenhenger. Muntlige ferdigheter innebærer språklig interaksjon. I skriftlige ferdigheter inngår variert bruk av ord og uttrykk, begreper, språklige mønstre og tekstskaping.

Å kunne lese i morsmål innebærer for de fleste minoritetsspråklige elever å knekke lesekoden på det språket de behersker best og har flest erfaringer knyttet til. Lesing gir mulighet for både læring og opplevelser. Det innebærer også å ta del i en tekstkultur og utvikle evnen til å forstå og tolke ulike tekster.

Å kunne regne i morsmål innebærer å utvikle regnekompetansen på førstespråket. Dette innebærer å forstå tall og matematiske begreper. Det dreier seg også om å kunne lese grafiske framstillinger, tabeller og statistikk. Videre dreier det seg om logisk resonnement og problemløsning.

Å kunne bruke digitale verktøy i morsmål innebærer å utvide læringsarenaen gjennom å finne fram til og bruke sammensatte, autentiske tekster i ulike sjangere. Det omfatter kommunikasjon med andre og å produsere, komponere og redigere tekster. Det dreier seg videre om kritisk vurdering og bruk av kilder. Å ta hensyn til opphavsrett og personvern er en del av det å bruke digitale verktøy.

Kompetansemål

Kompetansemål etter nivå 1

Lytte og tale

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- uttrykke egne følelser og meninger
- lytte til, forstå og samtale om innholdet i muntlige fortellinger og andre tekster
- fortelle sammenhengende om opplevelser og erfaringer knyttet til skolehverdagen, familien og nærmiljøet
- forstå og bruke tall i praktiske situasjoner

Lese og skrive

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjenkjenne tall og morsmålets bokstaver eller skrifttegn
- knytte bokstavene til lyder og trekke lydene sammen til ord, eller bruke skrifttegn
- lese tilpassede tekster med flyt og sammenheng
- forstå og fylle ut enkle skjemaer med personlige opplysninger
- skrive egne tekster med funksjonell håndskrift og digitalt
- bruke enkle strategier for leseforståelse
- finne bøker eller digitale tekster på morsmålet

Språklæring

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- eksperimentere med språklyder, ord og uttrykk, rim og regler
- uttrykke egne opplevelser gjennom ord, tegninger, bilder, musikk og bevegelser
- samtale om hvordan ord og bilde virker sammen i en tekst
- forstå og reflektere over forholdet mellom tale og skriftspråk

- beskrive og vurdere eget arbeid med språklæring

Språk og kultur

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- samtale om innholdet i eventyr, sanger eller dikt
- samtale om og gjengi innholdet i gåter, vitser eller andre humoristiske tekster
- samtale om personer og handlinger i tekster fra dagliglivet, fortellinger eller annen aktuell litteratur

Kompetansemål etter nivå 2

Lytte og tale

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gi uttrykk for egne tanker, følelser og opplevelser
- lytte til andre og gi respons på andres fortellinger, beskrivelser og beskjeder
- samtale med og stille spørsmål til medelever om faglige emner og hendelser i hverdagen
- samtale om innholdet i filmer, dataspill, litterære tekster eller teaterstykker
- forklare og bruke faglige ord og begreper

Lese og skrive

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- lese ulike typer tekster med forståelse av innholdet
- lese og forstå enkle tabeller og grafiske framstillinger
- gjengi med egne ord informasjon fra fagtekster
- strukturere egne tekster med overskrift, innledning og avslutning
- skrive sammensatte tekster, fortellinger og brev
- foreta informasjonssøk, skape, lagre og gjenhente tekster ved hjelp av digitale verktøy
- bruke ordbøker og digitale hjelpemidler

Språklæring

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gi eksempler på morsmålets språkstrukturer og sammenligne disse med norsk
- samtale om hvordan man uttrykker seg i ulike sosiale sammenhenger
- beherske noen strategier for å forstå og lære nye ord og begreper
- gi eksempler på kommunikasjonsstrategier
- bruke egne erfaringer til å snakke om forskjeller og likheter mellom eget morsmål og norsk
- beskrive og vurdere egen framgang med å lære morsmålet

Språk og kultur

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- samtale om levesett, tradisjoner, omgangsformer og skikker, og språkets rolle i sammenheng med dette
- forklare hvordan ordvalg, stemmebruk og kroppsspråk kan uttrykke forskjellige holdninger
- samtale om hvordan ulike høflighetsuttrykk blir brukt

Kompetansemål etter nivå 3

Lytte og tale

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- lytte til andre og gi respons til medelever under framføringer
- bruke språket i samtale og diskusjon med andre og vise respekt for deres standpunkter og meninger
- gjengi hovedinnholdet i dramatiserte eller illustrerte muntlige framstillinger, noveller eller fortellinger

Lese og skrive

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- bruke varierte strategier for lesing
- lese litterære tekster i ulike sjangere
- skrive sammendrag av fagtekster
- strukturere og skape sammenheng i egne tekster
- finne litteratur og stoff til egne skrive- og arbeidsoppgaver
- tolke og bruke grafiske presentasjoner av tall og andre data

Språklæring

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- reflektere over egen erfaring med ulike læringsstrategier
- reflektere over sammenhengen mellom morsmålsopplæringen og opplæring i norsk
- reflektere over og gi eksempler på hvordan ord og bilde virker sammen i ulike medier
- drøfte hvordan ulike kommunikasjonsstrategier brukes

Språk og kultur

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- samtale om språklige bilder i morsmålet
- fortelle om kjente personer, steder og begivenheter av betydning for morsmålet
- drøfte hvordan språk brukes forskjellig i ulike sosiale sammenhenger
- drøfte hvordan språk kan uttrykke og skape holdninger til enkeltindivider og grupper

Vurdering

Bestemmelser for vurdering:

Nivå	Ordning
Nivå 1 - 3	Læreplanen er en nivåbasert overgangsplan som kan nyttes til elevene kan følge opplæring etter ordinær læreplan i norsk. Det gis derfor ikke vurdering med karakter.